Het model-Ahold-Delhaize? Stabiele jobs vervangen door goedkope minderjarigen

Studiedienst PVDA, april 2023

Ahold Delhaize, de multinational waartoe Delhaize België behoort, heeft zijn hoofdzetel in het Nederlandse Zaandam, waar voorheen Ahold, de holding van Albert Heijn, zijn hoofdkwartier had. Dat is geen toeval: bij de fusie van Ahold en Delhaize kreeg de Nederlandse holding 61% van de aandelen en werd de CEO van Albert Heijn ook CEO van de hele groep. Sindsdien zijn het veelal de Nederlanders die de koers bepalen.

Delhaize wil zijn 128 supermarkten in eigen beheer verkopen aan zelfstandigen en zo ruim 9.000 vaste arbeidsplaatsen in de uitverkoop zetten. Zo willen ze 1 miljard euro besparen, geld dat moet gaan naar een share buyback-programma voor de aandeelhouders. De directie beweert bij hoog en bij laag dat de verkoop niets zou veranderen aan het aantal arbeidsplaatsen, noch aan de loon- en arbeidsvoorwaarden. In een eerdere studie toonde de PVDA al aan dat dit niet klopt.[1]

Wat kunnen we dan wel verwachten? Bij winkels van Delhaize die in het verleden al werden verzelfstandigd, gingen vaak de helft of meer van de vaste jobs verloren. De taken werden veelal overgenomen door jobstudenten. De studiedienst van de PVDA ging verder graven en legde ook het model van Albert Heijn in Nederland onder de loep.

“Wij wilden zien waar het model dat de directie in België wil opleggen vandaan komt”, zegt PVDA-voorzitter Raoul Hedebouw. “Daarvoor zijn we gaan kijken hoe het eraan toegaat bij Albert Heijn in Nederland, zeg maar het moederbedrijf van Delhaize. Als je in Maastricht gaat winkelen, zie je vooral heel veel tieners aan het werk. Dat is hun model: enkele vaste personeelsleden, aangevuld met veel jobstudenten.”

Dat biedt een idee van tot waar het management bereid is te gaan. Ze zoeken werkelijk de ondergrens op van wat wettelijk door de beugel kan. En als het kan, verlagen ze die wettelijke ondergrens nog wat. De voorbije jaren zetten de Nederlandse werkgevers in de retailsector telkens druk om de supermarkten-cao uit te kleden. “In Nederland zijn er nu al praktijken gangbaar die wij gewoon kinderarbeid zouden noemen”, aldus Hedebouw.

Bij Albert Heijn maken ze er geen geheim van: “Wist je dat je vanaf je 13de al bij ons mag komen werken?” Ze lopen er zelfs mee te koop op hun website. In Albert Heijn-

1 Het dossier dat Delhaize van de PVDA-website wil

winkels zijn tot 70% minderjarigen aan het werk.[2]

> **Minimumleeftijd**
>
> Wist je dat je vanaf je 13de al bij ons mag komen werken? Je mag dan nog niet achter de kassa of alleen op de deli werken, want we houden ons uiteraard aan de wettelijke Arbo richtlijnen. Wel mag je als 13- of 14-jarige 'lichte werkzaamheden van niet-industriële aard' doen. Op de dagen dat je naar school gaat mag je niet werken. Het kan per winkel verschillen of er vacatures zijn.
>
> Bron: Veelgestelde vragen over Werken bij Albert Heijn, ah.nl

Het model van Albert Heijn leidt tot minder vaste jobs en meer precaire, laagbetaalde, tijdelijke contracten. Het zet scholieren aan het werk, vanaf erg jonge leeftijd, enkel en alleen om de winsten van aandeelhouders te maximaliseren. Terug naar de tijd van Daens?

"We begrijpen nu beter de plannen van Delhaize", zegt Raoul Hedebouw. "Ze willen 9.000 vaste jobs inruilen voor een kleine kern vaste werknemers, aangevuld met precaire, goedkope jobstudenten. Net zoals moederbedrijf Albert Heijn in Nederland doet. Via franchisewinkels kunnen ze makkelijker naar zo'n lage-lonen-model overstappen. Voor werknemers is dat een ramp, voor aandeelhouders is het kassa-kassa. Delhaize belooft de aandeelhouders een dividendverhoging van 10,5%."[3]

De franchisering van Delhaize gaat voorlopig niet zo ver als de huidige situatie in Nederland, gezien de wettelijke beperkingen op kinderarbeid. Maar het aangekondigde Delhaize-plan is wel een aardverschuiving in de supermarktwereld. Het model is niet alleen een reëel gevaar voor de werkomstandigheden van de Delhaiziens maar ook voor andere werknemers uit de sector en daarbuiten.

"Het is een race to the bottom die helemaal dreigt te ontsporen, net zoals in Nederland. Daarom moeten we de plannen van Delhaize echt een halt toe roepen. Gedaan met de sociale afbraak. Wij willen opnieuw deftige jobs, waar je een carrière en een leven op kan uitbouwen", besluit Raoul Hedebouw.

13-jarige rekkenvuller verdient... 3,94 euro per uur

"Wist je dat je vanaf je 13de al bij ons mag komen werken?" Zo staat het dus open en bloot op de website van Albert Heijn. Het bedrijf introduceerde deze legale vorm

2 Dreigt supermarktwereld dieperik in te gaan? 'Delhaize mag dit niet winnen'
3 Dividendverhoging van 10,5% voor aandeelhouder Ahold in 2023, 16 februari 2023

van kinderarbeid tien jaar geleden in de Nederlandse supermarktsector. Toen zorgde dat nog voor enige commotie.

Vandaag is de praktijk jammer genoeg ingeburgerd. Overal in Nederland vind je posters van Albert Heijn gericht op jonge tieners. Concurrent Jumbo volgde het voorbeeld en maakt reclame voor 13- en 14-jarigen met de slogan ‘lekker verdienen’. Ook de Nederlandse supermarktketen Coop introduceerde werk vanaf 13 jaar.

De Nederlandse wet staat toe dat kinderen van 13 en 14 jaar “licht, niet-industrieel werk” doen, bijvoorbeeld “lichte werkzaamheden in een winkel, zoals helpen bij het vakken vullen of inpakken”.

Vanaf 15 jaar mogen jongeren in Nederland een gewone arbeidsovereenkomst sluiten, al blijft voor hen de regel gelden dat er op schooldagen maximaal twee uur gewerkt mag worden. Vanaf 16 jaar gelden geen beperkingen en mogen ze voltijds werken. Ze krijgen daarvoor het zogenaamde jeugdloon, dat tussen 3,35 euro (voor een 15-jarige) en 5,58 euro (voor een 18-jarige) ligt. Dat is een pak lager dan het reguliere minimumloon van 11,16 euro per uur.

Vanzelfsprekend zijn deze goedkope tieners dan ook zeer in trek bij Albert Heijn: in sommige Nederlandse AH-winkels zou tot 70% van het personeel jonger zijn dan 18 jaar.

Wat verdient zo’n jonge puber bij ‘Appie’? Dat hangt ervan af hoeveel uren ze per week werken. Als ze minder dan 13 uur werken, dan krijgen ze voor elk gewerkt uur een netto bonus van 32,97%. Als ze méér dan 13 uur werken, dan niet. Maar dan krijgen ze net zoals het overige personeel wel twee andere toeslagen: de vakantiepremie en de winstuitkering. Die laatste hangt af van of het bedrijf winst maakt, en zo ja hoeveel.

Uurloon Albert Heijn, in euro (maart 2023)	Minder dan 13u/week	Meer dan 13u/week*
13, 14 en 15 jaar	3,94 + 32,97% = **5,25**	**3,94**
16 jaar	4,54 + 32,97% = **6,05**	**4,54**
17 jaar	5,20 + 32,97% = **6,92**	**5,20**
18jaar	5,70 + 32,97% = **7,59**	**5,7**
		**Plus vakantiepremie en eventuele winstuitkering*

In 2013 bracht Kristoffel Lieten, emeritus hoogleraar Kinderarbeid aan de Universiteit van Amsterdam, samen met zijn voormalige student Sarah de Vos het boek “Pubers

aan het werk in Nederland” uit. Daarin presenteren de auteurs een grootschalige studie naar 13-, 14- en 15-jarige arbeidskrachten in Nederland. Op dat moment waren dat er circa 750.000, van wie er 300.000 voor geld werkten.

Van die laatste groep werd in een op de drie gevallen de wetgeving op kinderwerktijden en arbeidsvoorwaarden niet gerespecteerd. Er waren tien jaar geleden dus zo’n 100.000 gevallen van irreguliere kinderarbeid in Nederland. Nog eens een derde daarvan deed zwaar of gevaarlijk werk. De auteurs verzetten zich in het boek dan ook tegen de gangbare onderschatting van het probleem:

> *“In Nederland werken ontzettend veel pubers. Dat werk wordt aangeduid met onschuldige namen als ‘bijbaantjes’, ‘klusjes’ en ‘vakantiewerk’. Van het werk van pubers wordt doorgaans gezegd dat het leerzaam is. Het leert pubers met geld omgaan, geeft hen een besef van eigenwaarde en bevordert hun assertiviteit. Ouders en wetgever hebben daarom een inschikkelijke houding aangenomen. Dit boek laat echter zien dat er in veel gevallen sprake is van kinderarbeid en dat pubers in tal van typische bijbaantjes (krantenwijken, oppassen, bollen pellen, vakkenvullen, werk op het land, in de media, showbizz of sport enz.) grote risico's lopen en kwetsbaar zijn. De nationale wetgeving en de internationale conventies worden op grote schaal overtreden.”*

Onder meer naar aanleiding van de ‘kindvakkenvullers’ bij Albert Heijn riep professor Lieten in diverse media op om jongerenwerk te beperken, omdat het schadelijk zou zijn voor de schoolprestaties en ontwikkeling van de kinderen. Het mocht niet baten. Volgens het Jeugdmonitor Jaarrapport 2022 werken er ondertussen al 501.000 15- tot 18-jarigen in Nederland. Een derde daarvan werkt meer dan 12 uur per week. Vakkenvuller in een winkel is de meest voorkomende job bij deze minderjarigen. Ook het aantal 13- en 14-jarige werkers is de afgelopen jaren sterk gestegen, met name in de supermarkten. “13 is het nieuwe 16 jaar” klinkt het.

Bron: Steeds meer scholieren hebben een bijbaan

Economisch model gebaseerd op kinderarbeid

Hoe kan het dat kinderarbeid zo normaal is geworden bij Albert Heijn? Dat heeft alles te maken met hun economische model: lage prijzen via lage lonen. Dat levert namelijk hoge winsten op. AH is al sinds jaar en dag marktleider in Nederland en gaat er prat op dat zij de Nederlanders kiwi's, nectarines en broccoli leerden eten. Waar ze minder mee pronken, is dat ze de Nederlanders ook aan kinderarbeid en hamburgerjobs leerden gewennen.

Sinds de introductie van de eerste supermarkten in de jaren 1950 hebben heel wat mensen een loopbaan en sociaal leven opgebouwd in 'hun' winkel. Vaak kregen ze er ook allerlei opleidingen, bijvoorbeeld voor productkennis en klantvriendelijkheid, maar ook om met nieuwe technologische hulpmiddelen te leren werken. Naarmate je meer ervaring opdeed, kon je ook meer verantwoordelijkheden en autonomie krijgen. Kortom, winkelbediende was een beroep waarin je jezelf nog enigszins kon ontplooien en iets opbouwen.

Bij Albert Heijn is men een andere weg ingeslagen. Slechts een klein deel van het personeel krijgt opleidingen en verantwoordelijkheden. De directie redeneert dat een groot deel van het werk geen speciale vaardigheden vereist en dat het verloren geld is om daar vast personeel voor aan te nemen. Bovendien heb je in een winkel niet op elk tijdstip evenveel werkkrachten nodig: 's ochtends is het alle hens aan dek, maar in de namiddag is het veel rustiger; en door de week is het veel minder druk dan in het weekend. Bij Albert Heijn is men daarom de meerderheid van de voltijdse en vaste banen gaan vervangen door 'bijbaantjes' voor scholieren en studenten. Die kunnen ze flexibel inzetten, ze kosten veel minder en aangezien ze geen verantwoordelijkheden meer krijgen, maakt het niet uit als er elke maand of zelfs elke week anderen komen werken.

In 2021 behoorde 65% van het personeel van Albert Heijn in Nederland tot de leeftijdscategorie tot en met 20 jaar:

Leeftijd (Interne populatie)	Salarisverhouding*	% werknemers per leeftijdscategorie
t/m 20 jaar	98,12%	65,00%
21-50 jaar	109,59%	27,29%
ouder dan 50 jaar	137,72%	7,85%

Bron: Missieverslag 2021, Albert Heijn

Een kleine kern vast personeel aangevuld door 'vervangbare' studenten? Het klinkt ons in België niet helemaal vreemd in de oren: dat is het model van de meeste franchisewinkels. Maar bij Albert Heijn in Nederland hoeven ze daarvoor hun winkels

zelfs niet te verzelfstandigen, daar is het ook de norm bij de geïntegreerde winkels. Dat verschil heeft onder andere te maken met de sterkere positie van de vakbonden in België.

78% ‘bijbaantjes’ voor minderjarigen

Een steekproef op de website van Albert Heijn leert dat van de 3.611 vacatures er maar liefst 2.835, of 78%, bijbaantjes zijn, gericht op scholieren en studenten. ‘Bijbaan’ is een typisch Nederlands begrip, dat in België niet bestaat. De auteur van het Wikipedia-artikel omschrijft het zo:

> *“Een bijbaan is een deeltijdbaan en meestal van toepassing op scholieren en studenten. De meeste bijbaantjes zijn in supermarkten, horeca of landbouw. Het gaat meestal om ongeschoolde banen van gemiddeld 8 uur per week. Werkgevers zijn erg blij met bijbaantjes omdat minderjarigen een stuk goedkoper zijn in loonkosten dan volwassen werknemers.*
>
> *In supermarkten worden meestal 15- of 16-jarigen aangenomen. Doorgaans krijgen zij twee tot drie tijdelijke contracten, mede dankzij de flexwet. Deze wet stelt dat een werkgever na 4 tijdelijke contracten een vast contract aan de werknemer moet geven wanneer verlengd moet worden. In de regel ziet men dat een 18- of 19-jarige voor supermarkten en soortgelijke branches te duur wordt bevonden en het contract niet meer wordt verlengd. Volgens critici zou dit de jeugdwerkloosheid stimuleren.”*

Het beeld dat hier geschetst wordt, is helemaal van toepassing op Albert Heijn. Slechts 18% van de aangeboden vacatures zijn echt gericht op volwassenen, waarvan ongeveer de helft voltijds. Een ‘gewone’ job is bij Albert Heijn dus echt de uitzondering.

Nederland gaat niet akkoord

Dat jongeren en minderjarigen aan zulke lage lonen te werk kunnen worden gesteld, heeft alles te maken met het zogenaamde ‘jeugdloon’ dat stelt dat jongeren onder de 21 jaar geen recht hebben op het reguliere minimumloon. Dat jeugdloon bestaat in Nederland al heel lang, maar dat wil niet zeggen dat het niet omstreden is. De grootste vakbond van het land, FNV, voert al jaren actie tegen het systeem. Onder druk van FNV en zijn jongerenafdeling Young & United werd de bovengrens van het jeugdloon in 2015 alvast verlaagd van 23 naar 21 jaar. Een campagnevideo waarin een jongere zich half uitkleedt op een aandeelhoudersvergadering omdat hij maar half zoveel waard zou zijn, ging viraal.

Marinus Jongmans, vicevoorzitter van FNV Young & United:

> *“Alle supermarkten in Nederland hebben hun model gebouwd op heel jonge mensen die uitvoerende taken doen. Dankzij het jeugdloon kunnen ze hun promo’s toepassen op hun personeel: 3 voor de prijs van 1. Aangezien er wel grenzen zijn aan van het type van werk dat minderjarigen mogen doen - bijvoorbeeld niet met geld werken, geen zwaar tillen of nachtwerk - werkt bijna iedere scholier die een bijbaan heeft in een supermarkt.*
>
> *Je merkt het meteen als je in Nederland een winkel binnenstapt: hier werken heel veel minderjarigen. Meestal vooral 15- en 16-jarigen, maar sinds kort zie ik ook 13- en 14-jarigen. Dat is zelfs voor Nederland niet meer normaal. Ik zag laatst een affiche van Albert Heijn: ‘personeel gezocht: zoveel geld voor die leeftijd’ en dat begon dus al bij 13 jaar.*
>
> *Zelf heb ik ook in een supermarkt gewerkt toen ik 16 was. Je merkt aan alles dat je de zoveelste bent. Het werkt als een draaideur van jongeren. Je werkt hier een tijdje en als je weg bent komt de volgende. Je verdient belachelijk weinig geld en je weet van te voren dat je geen vast contract krijgt, dat krijgt niemand. Waarom zouden ze je nog houden als het veel goedkoper is om je te vervangen door een nieuwe tiener?*
>
> *De wet stimuleert dat helaas ook: het zogenaamde ‘lage inkomensvoordeel’ geeft bedrijven die mensen tewerkstellen aan of vlak boven het minimumloon korting op hun belastingen. Dat zou zogezegd ‘kansen scheppen’ voor ongeschoolde werknemers, maar in werkelijkheid zorgt het er gewoon voor dat loonsverhogingen duurder worden. Dus dan liever de draaideur aan spotgoedkope jongeren: supermarkten smijten jongeren buiten als ze 19 worden, of na hun derde contract.”*

Bastiaan Meijer was voorzitter van FNV Young & United tijdens de succesvolle campagne tegen het jeugdloon. Vandaag is hij voorzitter van SP Jongeren, de jongerenafdeling van de Socialistische Partij in Nederland:

“De campagne tegen het jeugdloon was een van de populairste campagnes waar we als vakbond ooit mee hebben kunnen uitpakken. Zeker naar jongeren. Onze eis was eigenlijk de afschaffing van het jeugdloon vanaf 18 jaar. Als we daarmee naar jongeren trokken, merkten we veel enthousiasme. Via sociale media lanceerden we een petitie en een oproep om lokale actiegroepen op te richten. In verschillende steden gaven jongeren daar gehoor aan.

Er werden heel wat prikacties georganiseerd. Bijvoorbeeld in Den Haag was er een stickeractie tegen een vestiging van Domino’s Pizza die vacatures uitschreef ‘tot maximaal 21 jaar’. In Amsterdam kwam het tot een grote jongerenmars. Met de petitie haalden we zo’n 130.000 handtekeningen op. Uiteindelijk werd het jeugdloon teruggebracht van 23 naar 21 jaar, een eerste stap vooruit onder druk van de bevolking.

Een van de hoogtepunten van de campagne was een ludieke actie op de aandeelhoudersvergadering van Ahold, de holding van Albert Heijn. Die supermarkt is namelijk een beetje het symbool van de bijbaantjes voor jongeren in Nederland. Niet alleen werken daar de meeste jongeren, ze doen er ook het zwaarste werk. Het komt geregeld voor dat minderjarigen ‘s ochtends heel vroeg enkele uren gaan werken bij Albert Heijn of een andere winkel, om daarna uitgeput naar school te gaan. Uiteraard is dat ongezond en beïnvloedt dat de leerprestaties. Wie ooit in een winkel heeft gewerkt weet dat ‘s ochtends voor opening het zwaarste werk gebeurt: vrachtwagens uitladen, palletten verplaatsen, zo snel mogelijk de vakken vullen voor de klanten komen… En dat allemaal aan de helft van het minimumloon.

Wij hebben daarom één aandeel gekocht bij Ahold en op de aandeelhoudersvergadering ons half uitgekleed en een speech gegeven dat we het niet normaal vinden dat jongeren hetzelfde werk voor de helft van het loon doen.

Beeld uit de video van Young & United op de aandeelhoudersvergadering van Ahold in 2015. De video werd meer dan 400.000 keer bekeken: https://www.youtube.com/watch?v=ErrbQaI4uS4

Het systeem van Albert Heijn is ook slecht voor de handvol vaste werknemers die er nog werken. Ten eerste moeten zij elke dag werken met jonge, onervaren werkkrachten die om de zoveel maanden vervangen worden. Dat zorgt niet voor een aangename werkomgeving. Ten tweede staan hun lonen en arbeidsvoorwaarden constant onder druk. Nu al wordt er meestal gewerkt aan het minimumloon en in heel flexibele uren. En het wordt steeds erger. Doordat er in de meerderheid met bijbaantjes wordt gewerkt, zijn er heel weinig werknemers die zich kunnen aansluiten bij een vakbond. De werkgevers profiteren daarvan door de supermarkten-cao stap voor stap uit te kleden. Een tijdje geleden leidde dat nog tot protest, maar zonder vakbond is het heel moeilijk om daar iets tegen te doen."

Hebt u vragen of opmerkingen over dit dossier? Neem gerust contact op met:

Olivier Goessens
0494 77 05 06
olivier.goessens@pvda.be